

जाहिरातीचे दर.

हाताळिल पत्र्यावर चोकराची
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इंग्राल माफ)
किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख १५ सप्टेंबर, १९४३

अंक ३७

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल ... .. रु. २,००,००,०००
बसुल झालेले भांडवल ... .. रु. १,००,००,०००
रिझर्व फंड ... .. रु. १,२०,५०,०००
मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.
मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी
आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद
(एलिस बिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी
(मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लॉव्ह स्ट्रीट, मुख्य
ऑफिस), कलकत्ता (बडा बक्षार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर,
कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवागी बक्षार), पुणे, पुणे शहर,
राजकोट, सुरत, भुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर बुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष),
श्री. अंबालाल साराभाई, सर जोसेफ के. नार्डट, मि. ए. गेडिस,
सर काबसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि.
दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. १०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लेवर ३%
दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने
दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी
साल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग
बँक ठेवी योग्य व्याजांने स्विकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंज्युटर व ट्रस्टी म्हणून काम करते.
सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राशणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपाति चौक,

व्यवस्थापक

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

भांडवल

अधिकृत व विक्रीत काढलेले	सप्लेज	बसुल झालेले
रु. १०,००,०००	रु. ६,५९,२००	रु. ३,३९,६००
एकूण सेटले भांडवल रु. ६०,००,०००		

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर ४.३% करमाफ दिव्हि-
डंड दिले गेले. बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व
सरकारी रोखे यांची खरेदी-विक्री कसोशीने करून दिली जाते.

मॅनेजर

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन

स्वतःची सावली करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

गिरगांव

मुंबई नं. ४

बुधवार

चौक,

पुणे

मुंबई प्रॉव्हिन्शियल कॉ-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड नोटीस

जाहीर करण्यांत येतं की, ह्या बँकेची ३२ वी सर्वसाधारण सभा शनिवार, ता. २५ सप्टेंबर, १९४३ रोजी दुपारी २-३० (स्ट्र. टा.) वाजता तिच्या रजिस्टर्ड ऑफिसांत, ९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई, येथे खालील कामाकरितां भराविण्यांत येणार आहेः—

(१) ३० जून १९४३ रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे तपासलेले हिशेब व डिरेक्टरांचा रिपोर्ट स्वीकारणे.

(२) नफ्याची वाटणी (डिव्हिडंड) जाहीर करणे.

(३) डिरेक्टरांची निवडणूक करणे.

(४) ऑडिटर्स नेमून त्यांचे वेतन ठराविणे.

(५) बायलॉजमध्ये योग्य वाटल्यास खालील दुरुस्ती करणेः—

(अ) बायलॉ नं. २ च्या शेवटी पुढील मजकूर घालणे.

नोट—“बँकेने इतर क्षेत्रांत अगोदरच उबडलेल्या शाखांना कलम २ (ड) हे लागू पडणार नाही.

(ब) बायलॉ नं. ७२ च्या खाली (R) म्हणून खालील कलम घालणे.

“सध्या बोर्डांने नेमलेल्या अथवा पुढे बोर्ड नेमिल त्या शाखा कमिटीचा स्थापना, नेमणूक, त्या विसर्जन करणे व त्यांचे काम चालविणे ह्यासंबंधातील नियम करणे आणि त्यांनी केलेले नियम मान्य करणे, बदलणे अथवा रद्द करणे.”

मुंबई } बोर्डाच्या हुकुमावरून
२८ ऑगस्ट, १९४३. } वैकुण्ठ ल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

भागांच्या तबदिलीचे काम (ट्रान्स्फर बुक) २७ सप्टेंबर ते ९ ऑक्टोबर १९४३ (दोन्ही दिवस धरून) बंद राहिल.

साखरआंवा, मोरआवळा—

गाजराचा, आवळ्याचा, बेलकळाचा, महाळुंगाचा, आल्याचा, हिरड्याचा वगैरे.

भाजणी—धालीपीठ, चकलीकरिता.

द. ना. हेजीब, २० शुक्रवार, पुणे.

विविध माहिती

एक मोठी मॅनेजिंग एजन्सी हिंदी हातांत आली

ई. डी. ससून युनायटेड मिल्स लि. ची मॅनेजिंग एजन्सी ई.डी. ससून अँड कं. लि. कडे होती, ती काही प्रमुख मारवाडी गिरणी-घाल्यांनी मिळून ३ कोटी ९५ लक्ष रुपयांस ता. ३ रोजी विकत घेतली. ई. डी. ससून युनायटेड मिल्स लि. च्या मालकीच्या ५ गिरण्या आहेत, त्यांत २३ लक्ष चाल्या व ६३ हजार माग आहेत. मॅनेजिंग एजन्सी आतां विदेशीयांकडून हिंदी हातांत आली आहे. ई. डी. ससून अँड कं. लि. च्या हातीं अद्याप तीन गिरण्यांची व्यवस्था आहे, परंतु तीहि विकण्याचा तिचा विचार आहे.

बेंगाल कोमकल अँड कामोन्पुटिकल बँकर्स लि.

वरील कंपनीस २० लक्ष रुपयांच्या भांडवलावर १४ एप्रिल, १९४३ अखेरच्या वर्षी १३ लक्ष रुपये निवळ नफा झाला. भागी-दारांस १९% कर माफ दिव्हिडंड मिळाले. सुपर्टॅक्ससाठी १३ लक्ष रुपयांची व जादा नफ्यावरील करासाठी ३ लक्ष रुपयांची तरतूद करण्यांत आली आहे.

हिंदी उसाची लागवड

	एकर
१९४२-४३	३६,४२,०००
१९४३-४४	३८,९२,०००

• मुंबई प्रांतांत यांत्रिक शिक्षण

मुंबई प्रांतांत यांत्रिक शिक्षण देणाऱ्या ४२ संस्था चालू आहेत. त्यांत शिक्षण घेऊन तयार झालेल्या २,१९२ लोकांस गेल्या मे अखेर फौज, आरमार, दारुगोळ्याचे कारखाने व विन-लष्करी धंदे ह्यांमध्ये काम मिळवून देण्यांत आले. वरील तारखेस मुंबई प्रांतांत यांत्रिक शिक्षण घेणाऱ्यांची संख्या २,९४० इतकी होती.

सकस धान्ये

हिंदी जनतेच्या खाण्यांत येणाऱ्या धान्यांमध्ये सकसपणाचे बाबतीत गव्हाचा नंबर पहिला व तांदुळाचा शेवटचा लागतो. या दोहोंच्यामध्ये जोधळा, बाजरी इत्यादि धान्ये येतात. सर्वस्वी किंवा प्राधान्ये करून तांदूळ खाणाऱ्यांनी गहू, बाजरी, जोधळे ह्यासारख्या धान्यांचे आपल्या आहारांत मिश्रण करणे हितावह आहे असे तज्ञांचे मत आहे.

सिसिलीमध्ये अमेरिकन हानि

सिसिलीमध्ये एकूण ७,५०० अमेरिकन मृग, जखमी अथवा बेपत्ता झाले.

दौंड बारामती रेल्वे कं. लि.

हिंदुस्थान सरकारने वरील रेल्वे कंपनी विकत घेण्याचे ठरविले आहे. हा व्यवहार ३० सप्टेंबर, १९४४ रोजी पुरा होईल. दौंड रेल्वे कंपनीची स्थापना १९१२ साली झाली. दौंड ते बारामती ह्या २७ मैलांच्या फाट्याचे काम तिने पूर्ण करून मे, १९१४ मध्ये वहातुकीस प्रारंभ केला. कंपनीने १९२५ ते ३० पर्यंत ६% व पुढे १९४२ अखेर ४३% ते ५३% दिव्हिडंड दिले आहे. मेसर्स शापुरजी, गोडबोले आणि कंपनीकडे रेल्वे कंपनीची मॅनेजिंग एजन्सी आहे.

रेशनिंगचा सुपरिणाम

ऑस्ट्रेलियांत चहाचे रेशनिंग सुरू झाल्यापासून, लोकांना चहा स्वस्त व वक्तशीर मिळत आहे, असे त्या देशाचे व्यापारमंत्रि नुकतेच म्हणाले.

चार प्रांतांचा नवी कर्जे

प्रांत	रकम (लक्ष रुपये)	विक्रीची किंमत (रु.)
मुंबई	३५०	१००
पंजाब	२५०	९९
मद्रास	१२५	९९
मध्यप्रांत-बन्हाड	५०	९९

वरील चारही कर्जे अडरराइट झालेली आहेत. विक्रीसाठी मंगळवार, ता. १४ हा एकच दिवस ठेवण्यांत आलेला होता.

अनुक्रमणिका		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	२९०	इटलीची शरणचिठ्ठी-अफू
२ ब्रिटिशांचा परराष्ट्रीय व्यापार	१९१	पाजण्याचे दुष्परिणाम-
३ सैन्या-मोसंब्याची हिंदी		कापडाच्या किंमती चढल्या-
लागवड	२९२	द्विदलचे माषण
४ सोन्याची किंमत का		६ शेअर बाजार
घटली !	२९३	७ कराड अर्बन को. बँक
५ स्फुट विचार ...	२९३	

अर्थ

बुधवार, ता. १५ सप्टेंबर, १९४३

युद्धानंतर ब्रिटिशांचा परराष्ट्रीय व्यापार कसा टिकेल व वाढेल ?

ब्रिटिशांची भविष्यकाळाबद्दल चिंता

अमेरिकन-ब्रिटिश चढाओढीचे परिणाम

युद्धापूर्वीप्रमाणे युद्धसमाप्तीनंतरहि ग्रेट ब्रिटनचा परराष्ट्रीय व्यापार मोठ्या प्रमाणावर कसा चालू राहिल, ह्याची चिंता ब्रिटिश जनतेस आजपासूनच लागून राहिली आहे. ग्रेटब्रिटन परदेशांतून मालाची आयात करितो, त्याच्या मोबदल्यांत तो देश कांहीं माल निर्गत करतो व बाकीची रकम परदेशांतून येणारे ध्याज आणि डिव्हिडंड, आगबोट वहातुकीचे उत्पन्न इत्यादि मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे स्वरूपांत भागविळी जाते. १९३६-३७-३८ च्या आकड्यांवरून असे दिसते की, ९३ कोटी पौंडांच्या मालाच्या आयातीच्या मोबदल्यांत केलेल्या निर्गतीची किंमत ५४ कोटी पौंड असून बाकीची रकम इतर मार्गांनी भरून काढावी लागते. खालील तक्ता पहाः—

	कोटी पौंड		कोटी पौंड
आयात	९३	निर्गत	५४
सरकारी देणी	१	गुंतविलेल्या भांडवलाचे उत्पन्न	२०
		आगबोट वहातुकीचे उत्पन्न	११
		कमिशन इ.	४
		इतर	१
			९०
		रूट	४
	९४		९४

परराष्ट्रीय व्यापाराचे बरील ताळेबंदाचे आकडे युद्ध परिस्थितीने पार बदलून टाकले आहेत. ग्रेट ब्रिटनच्या परराष्ट्रातील गुंतवणुकीबरील व्याजाचे उत्पन्न पूर्वीच्या निमपटी इतके सुद्धा राहि-

लेले नसेल व मालवाहू आगबोटिंचे वहातुकीचे उत्पन्न परराष्ट्रीय व्यापार कमी झाल्यामुळे पुष्कळच घटणे स्वाभाविक आहे. इतर उत्पन्नांतहि बरीच घट झाली असली पाहिजे. आयात होणाऱ्या मालाची किंमत वाढल्याकारणाने, ९३ कोटी पौंड किंमतीच्या मालाची प्रत्यक्ष निर्गत ग्रेट ब्रिटनने केेली, तरी तूटच उरेल, असा संभव आहे. अशा परिस्थितीत, ग्रेट ब्रिटनच्या जनतेची रहाणी पूर्ववत् उच्च टिकावयाची कशी ? आयातीची फेड करावयाची कशी ? खुल्या आंतरराष्ट्रीय चढाओढीत ब्रिटिश कारखानदारांचा टिकाव लागणे कितपत शक्य आहे ? अमेरिकेत मजुरीचे दर भारी असले तरी अमेरिकन चढाओढीची ब्रिटिशांना भीती वाटते व जपान, चीन, हिंदुस्थान इत्यादि देशांत मजुरी कमी आहे म्हणून तेथील मालाशी आपणांस चढाओढ करता येणार नाही, अशी ब्रिटिशांना घास्ती वाटते. ब्रिटिश निर्गत व्यापार वाढविण्यासाठी, त्यास विशेष मदतीची व संरक्षणाची आवश्यकता आहे, असाच ह्या सर्व गोष्टींचा निष्कर्ष निघतो. परंतु अशा तऱ्हेच्या संरक्षक योजनांचा अवलंब केल्याने ब्रिटिश परराष्ट्रीय व्यापाराचा प्रश्न कायमचा सुटणे शक्य नाही, हे एको-नॉमिस्ट पत्राने स्पष्ट करून सांगितले आहे. ग्रेट ब्रिटनने इतर देशांपेक्षा चांगला माल त्यांच्यापेक्षा कमी किंमतीत तयार करणे, हाच ह्या प्रश्नावर तोडगा आहे, असे सांगून नव्या पत्राने कांही आंकडे दिले आहेत, ते उद्बोधक आहेत. युद्धापूर्वी प्रत्येक ब्रिटिश कामगाराचे सरासरी उत्पादन १०० होते असे मानले, तर जर्मन कामगाराचे उत्पादन १०१ ते १०७ व अमेरिकन कामगाराचे उत्पादन २२९ ते २३८ होते. ब्रिटिश कामगारास रहाणी मात्र जर्मन कामगारापेक्षा चांगली पाहिजे. त्याचे उत्पादन जर कमी, तर त्याची ही अपेक्षा पुरी कशी पडणार ? एकूण उत्पादन-सर्चात मजुरीचा अंश किती आहे, ह्याची तुलना केली तर ग्रेट ब्रिटनमध्ये ४४.३%, जर्मनीत ३२% व अमेरिकेत ३९.४% असे प्रमाण आढळते. जर्मनी कमी मजुरी देऊन आपला उत्पादन खर्च बेतांत राखतो; अमेरिका यंत्रसामुग्रीची कुशल योजना करून जास्त मजुरी देऊ शकते; ग्रेट ब्रिटनला हे दोन्ही सावत नाही व त्यामुळे ब्रिटिश परराष्ट्रीय व्यापारास कुवड्यांची मदत लागते. ह्या कुवड्या टाकून कशा देता येतील; इतकेच काय, युद्धानंतर कुवड्या मिळतीलच किंवा नाही, हा महत्त्वाचा प्रश्न आज ब्रिटिश सरकार व कारखानदार ह्यांचेपुढे उभा आहे. ब्रिटिश यंत्रसामुग्रीत सुधारणा होऊन यांत्रिक कार्यक्षमता वाढली पाहिजे व आर्थिक दृष्ट्याहि उत्पादन काटकसरीचे झाले पाहिजे. ब्रिटिश निर्गत व्यापाराच्या भविष्याबद्दल ग्रेट ब्रिटनमध्ये अत्यंत तीव्र चिंता व्यक्त केली जात आहे. ग्रेट ब्रिटन, अमेरिका इत्यादि राष्ट्रांच्या परराष्ट्रीय व्यापारगृहमेवे दुष्परिणाम हिंदुस्थानासारख्या देशांना भोगू लागू नयेत, ह्या दृष्टीने हिंदुस्थान सरकार व हिंदी कारखानदार ह्यांनी संघटित प्रयत्न केले पाहिजेत; नाही तर, हिंदी उद्योगधंद्यांची आजची चळती ही क्षणभंगूर ठरल्याखेरीज रहाणार नाही. अमेरिकेचे प्रचंड उत्पादन, त्याची ब्रिटिश उत्पादनाशी चढाओढ, त्यामुळे त्या देशांच्या परराष्ट्रीय व्यापारविषयक घोरणांत घडून येणारी स्थित्यंतरे, ह्या सर्वांचे आपण बारकाईने परीक्षण करून आपल्या हितसंबंधांचे रक्षण वेळीच करणे अगत्याचे आहे.

संख्या-मोसंख्याची हिंदी लागवड

संख्या-मोसंख्यांची, कागदी लिंबांची व इतर तत्सम फळांची माहिती मनुष्य जातीस गेली ३ हजार वर्षे असली, तरी त्यांची व्यापारी दृष्टीने लागवड गेल्या ५० वर्षांतच विशेषतः मोठ्या प्रमाणावर सुरू झाली आहे. ही झाडे विषुववृत्तावर वाढणारी असली, तरी त्यांची लागवड अमेरिका, ब्राझील, स्पेन, इटली, चीन, जपान आणि हिंदुस्थान ह्या विषुववृत्ताच्या बाहेरील देशांतच सध्या अतिशय झालेली आहे. हिंदुस्थानातील त्यांचे वार्षिक उत्पादन १ कोटि, ३५३ लक्ष मण एवढे आहे, परंतु त्यांची निर्यात मात्र फारच थोडी होते. हिंदुस्थानांत सुमारे १ लक्ष, ३० हजार एकरांत ही फळझाडे लागवडीत येतात. मोसंबी, संत्री, लिंबे, पपनस, साखर-लिंबू, इंडलिंबू, ग्रेप फळट, महाडुंग ह्या सर्वांचा समावेश वरील फळझाडांत करून सोईसाठी "संत्री-मोसंबी" ह्या नावाने त्यांस संबोधिले आहे. त्यांत संत्री व कागदी लिंबे हीच महत्त्वाची असून त्यांनी एकूण लागवडीच्या अनुक्रमे ७८.३% व १६.३% क्षेत्र व्यापलेले आहे.

प्रांतवार लागवड व उत्पादन

वरील सर्व फळझाडांच्या लागवडीच्या दृष्टीने प्रांतांचा अनुक्रम सालीलप्रमाणे लागतो:-मद्रास (३१,२७० एकर), मध्य-प्रांत (२२,०४७ एकर), पंजाब (१७,१५० एकर), मुंबई (१६,४०० एकर), आसाम (१४,०२५ एकर), कुर्ग (१०,०७१ एकर). ह्या सर्व प्रांतांतील लागवड एकूण हिंदी लागवडीच्या ८६.०% आहे. गेल्या कांही वर्षांत सर्वच प्रांतांतून ह्या फळझाडांची लागवड वाढत चालली असल्याचे आढळते. व्यापारी दृष्टीने त्यांची लागवड नुकतीच सुरू झाली आहे, त्या कारणाने अद्याप जुन्या मळ्यांतून शास्त्रीय दृष्टीचा अभावच असलेला दिसतो. मद्रास प्रांतातील गुंतूर जिल्ह्यांत दर एकरी ३३ संख्यांची झाडे आढळली, तर आसाममध्ये एका मळ्यांत दर एकरी ५०० झाडे दिसली. कागदी लिंबांच्याहि बाबतीत गुंतूर जिल्ह्यांत एकरी ६० तर मदुरा जिल्ह्यांत ३००, असा फरक आढळला. संख्या-मोसंख्यांचे दर एकरी हिंदी उत्पादन ९८ मण आहे; अमेरिकेंत ते १३२ मण आहे.

आयात-निर्गत

हिंदुस्थानांत संख्या-मोसंख्यांची आयात फारच अल्प प्रमाणावर होते. १९३९-४० साली त्यांच्या आयातीची (४,०५० मण) किंमत ४५,४१५ रुपये भरली. मामालेड, जेली, स्क्रॉश इत्यादींच्या स्वरूपांतहि कांही आयात होते. १९३९-४० मध्ये हिंदुस्थानाने ७,९९८ मणांची निर्गत केली, त्यांची किंमत ७४,३८५ रुपये भरली. निर्गतीपैकी ९०% माल ब्रह्मदेशांत गेला. हिंदी वार्षिक उत्पादनाची किंमत ३३ कोटि रुपये आहे.

दर माणशी खप

हिंदुस्थानांत संख्या-मोसंख्यांचा वार्षिक दर माणशी खप ३-२ पौंड एवढा आहे. पॅलेस्टाइन २२२.० पौंड, स्पेन ८५.० पौंड अमेरिका ५४.३ पौंड, ब्राझील ५३.९ पौंड, इजिप्त ३०.७ पौंड, ग्रेट ब्रिटन २७.० पौंड, असे इतर देशांतील दर माणशी खपाचे आकडे आहेत. हिंदुस्थानांत सध्या फक्त श्रीमंत व मध्यम वर्गीय लोकांचे संत्री-मोसंबी खाऊ शकतात. बाकीच्यांना आजाराचे

प्रसंगीच ती खाण्याची पाळी आली तर येते. संख्या-मोसंख्यांची लागवड वाढवून व दर एकरी उत्पादन वाढवून उत्पादन सर्व कमी केल्यास, ही फळे गरीबांसहि परवडू शकतील. हिंदुस्थानांत सर्व प्रांतांत आसाममध्ये ह्या फळांचा दर माणशी खप अधिक (२५.२ पौंड) आहे. प्रांतांतील पीक बाहेर पाठविण्यास तेथे वहातुकीची व्यवस्था चांगली नाही, त्याचा हा परिणाम दिसतो. लागवड करणाऱ्या इतर प्रांतांत दर माणशी खप सालीलप्रमाणे आहे:-मध्यप्रांत २.७ पौंड; मुंबई ५.७ पौंड; मद्रास ६.१ पौंड; पंजाब ५.३ पौंड. हा सर्व खप शहरी लोकांतच होतो व खेडेगांवांतील लोकांच्या वाट्यास कागदी लिंबेच मुख्यतः येतात.

कागदी लिंबू, संत्री, ग्रेप फळट, इत्यादींची सरवत्ते करून ती बाटल्यांत भरून विकण्याचा धंदा कांही ठिकाणी चालू करण्यांत आला आहे, त्याच्या विस्तारास पुष्कळ वाव आहे.

मुंबईत सोन्याची किंमत कां घटली ?

लंडन टाइम्सचे मत

"मुंबई शहरांतिल सोन्याचा भाव वर-खाली कां जातो, हे सांगणे निश्चितपणे कठीण जाते, कारण तेथील बाजाराचा इतर ठिकाणच्या बाजारांशी निकट संबंध राहिलेला नाही. सोन्याचे तारणावरील कजे बंद करण्याचा अधिकार सरकारने स्वतःकडे घेऊन ठेवला, त्याचा उद्देश सोन्याच्या बाजारांतील सट्टेबाजीस आळा घालणे हाच होता. ही सट्टेबाजी फारच मोठ्या प्रमाणावर चालू होती व ती आवक्याबाहेर जाण्याचा रंग दिसत होता. हिंदी संस्थानांतके व्यवहार करणाऱ्या दलालांनी बरेच सोने विकले व भूमध्यसमुद्रा-कडील युद्धाच्या सुवार्तेमुळे लोकांनी पुढे भाव कमी होईल ह्या अपेक्षेने विक्री केली, अशी मुंबईची बातमी आहे. त्यामुळेच सोन्याचा भाव उतरला असावा. लंडन व न्यूयॉर्क येथील बाजार-भावांचे मानाने मरमसाट किंमती देऊन लोकांनी सोने घेऊन ठेवले आहे, त्यांस युद्ध लवकर संपण्याची चिन्हे घाबरून सोडतील, यांत नवल नाही."

निजाम सरकारचे पोस्ट खाते

निजाम सरकारच्या पोस्टखात्याचा व्याप सालील आंकड्यांवरून लक्षांत येईल.

सेव्हिंग्ज खाती	४,८४५
सेव्हिंग्ज खात्यांतील ठेवी	५,८०,१६,६१९ रु.
पोस्ट ऑफिस	१,२७४
टपालाच्या पेट्या	२,१५६
वार्षिक उत्पन्न	१२,७३,२४० रु.
वार्षिक खर्च	१०,२०,९९५ रु.
नफा	२,५२,२४५ रु.

जंगले वाढविण्याचा ५० वर्षांचा कार्यक्रम

चालू युद्धसमाप्तीनंतर, ग्रेट ब्रिटनमध्ये मोठ्या प्रमाणावर जंगलांची वाढ करण्यांत येणार आहे. त्यासंबंधांत सूचना करण्यासाठी नेमलेल्या कमिशनने ५० वर्षांचा कार्यक्रम आसून दिला आहे. पहिल्या १० वर्षांतील ११ लक्ष एकरांच्या लागवडीस ६० कोटि रुपये खर्च येईल.

स्फुट विचार

इटलीची शरण चिठ्ठी

सिसिली ब्रिटिश व अमेरिकन सैन्यांनी जिंकून घेतल्यावर इटलीची स्थिति अनुकंपनीय झाली. उत्तर आफ्रिकेतील आपले साम्राज्य मुसोलिनी गमावून बसलाच होता आणि सिसिली त्याच्या हातचा जाऊन प्रत्यक्ष इटलीमध्ये मित्र राष्ट्रांच्या फौजा घुसल्या आणि महत्त्वाच्या इटालियन शहरांवर व बंदरांवर त्यांच्या लढाऊ विमानांचे घातक हल्ले होऊ लागले. वास्तविक इटलीमध्ये कांहींच त्राण उरले नव्हते. इटालियन शिपाई मोठ्या संख्येने मित्र राष्ट्रांच्या हाती कैदी म्हणून खुर्चीने जात आले आहेत ह्यावरून त्यांचे मन युद्धास विटले असल्याचे उघड होत आलेच होते. इटलीचे आर्थिक सामर्थ्यही बेताचे होते आणि ते बहुतेक नष्ट होत आले होते. जर्मनी इटलीचा उपयोग युद्ध लांबवण्यांत व युरोपपासून दूर ठेवण्यांत करीत होता. ह्या कारणाने इटलीत असंतोष पसरला असल्यास त्यांत नवल नाही. अशा परिस्थितीत मुसोलोनीस सत्तात्यागावाचून मार्ग उरला नाही. त्याच्या जागी आलेल्या अधिकाऱ्यांसहि स्वतःच्या देशांत जर्मनीचे युद्ध लढण्यांत उत्साह वाटण्यासारखा नव्हता. त्यांनी मुसोलिनीची फॅसिस्ट घटना मोडून टाकली तेव्हा इटली आतां जर्मनीच्या मगराभिडीतून बाहेर पडणार अशी चिन्हे दिसू लागली होती. परंतु बॅडोगिल्यो कोणते धोरण स्वीकारतो ह्या विषयी शंका वाटण्यास जागा होती. इटालियन सरकार पूर्णपणे शरण येईतो पावेतो मित्र राष्ट्रे आपली चढाई चालू ठेवणार हे त्यास निश्चून सांगण्यांत आले होते. इटलीचा संपूर्ण नाश वाचवण्यास जर्मनीची बाजू उघडपणे सोडून देऊन शत्रूे खाली ठेवण्यावाचून गत्यंतर नाही असे त्या सरकारास दिसून आले आणि त्याप्रमाणे त्याने मित्र राष्ट्रांच्या सेनापतीस शरणचिठ्ठी लिहून दिली आहे. ह्या योगाने मित्र राष्ट्रांची भूमध्य समुद्रांतली बाजू बळकट झाली आहे आणि त्यांच्या युरोपातील चढाईचा मार्ग मोकळा झाला आहे. इटलीमधील युद्ध संपले असा त्याचा अर्थ नव्हे. जर्मनी त्या देशांत लढाई चालू ठेवील आणि हळू हळू माघार घेत उत्तर इटलीत बचावाची व्यवस्था करील असा रंग दिसतो. स्वतःच्या सोयीसाठी इटलीचा बळी वावयाचा हा हिटलरचा डाव आहे. इटालिअन जनतेस जर्मनी-विषयी आपलेपणा वाटणे शक्य नाही आणि तिचे मुसोलिनीच्या दोस्तास सहाय मिळणेहि संभवनीय नाही. प्रेसिडेंट रूझव्हेल्टनी म्हटल्याप्रमाणे मित्र राष्ट्रांस जर्मनीशी इटलीत, फ्रान्समध्ये व इतरत्र युरोपांत हिटलरशाहीचा पूर्ण पाडाव होईपर्यंत लढावे लागणार आहे. तथापि, बॅडोगिल्योच्या शरण चिठ्ठीने मित्र राष्ट्रांच्या ह्या नवीन आघाडीवरील लढाईचे काम सुकर करून टाकले आहे हा त्याचा मोठा व अभिनंदनीय विजयच आहे.

अर्भकांस अफू पाजण्याचे दुष्परिणाम

शिरूर येथील आरोग्य केंद्राच्या कार्याचा तिसरा वार्षिक वृत्तांत प्रसिद्ध झाला आहे, त्यांत असे म्हटले आहे की सदरहू केंद्राच्या टापूंत अफूच्या विषाची बाधा होऊन चार अर्भके मृत्युमुखी पडली. आपणांस स्वतःचा नित्य व्यवसाय संभाळण्यास सवड घ्यावी आणि मुलांच्या रडण्यामुळे वगैरे त्यांत व्यत्यय येऊ नये म्हणून माता अर्भकांस अफू पाजित असतात. अफूचा असा

सुराक देण्याची प्रथा पिढ्यानुपिढ्या चालत आली आहे. तिच्या दुष्परिणामाकडे फारसे लक्ष देण्यांत आलेले नाही ही गोष्ट वरील वृत्तांतावरून प्रतीत होत आहे. मुलांस हगवणीचा विकार झाला असतांही त्यांस अफू देण्याची वहिवाट आहे. तथापि, मुळ स्वस्थ पढावी आणि त्यांच्या आयांस आपले उद्योग निर्वह रीतीने करता यावे म्हणून केला जाणारा अफूचा उपयोग आर्थिक, सामाजिक व शैक्षणिक परिस्थितीचा निदर्शक आहे आणि ह्या दृष्टीने त्याचा विचार व्हावयास पाहिजे. शिरूर केंद्राच्या वृत्तांतांत असेही नमूद करण्यांत आले आहे की १९४१ मधील पावसाच्या अभावामुळे जनन संख्येत घट होण्यास मदत झाली. अवर्षणामुळे पोटाची सोय पहाण्यासाठी आपली सेढी सोडून पुष्कळ लोक उद्योगधंद्यांच्या ठिकाणी गेले. तरीही तेथील मृत्यूंची संख्या पूर्वीच्या वर्षांचे मानाने वाढली. अर्भकांच्या मृत्यूंचे प्रमाणही बरेच वाढले. घोटनदी व तळेगाव येथे आरोग्य विषयक प्रदर्शने भरवण्यांत आली. गर्भवती स्त्रियांस व बाळंतिणींस आरोग्य केंद्राचे मार्फत सहाय देण्यांत आले आणि त्याचा बराच उपयोग झालेला दिसून आला. आरोग्याच्या सुधारणेचे बाबतीत कसे व किती यत्न होणे आवश्यक आहे याची कल्पना शिरूर केंद्राच्या वृत्तांतावरून घेते.

कापडाच्या किंमती मर्यादेबाहेर चढल्या

कापडाच्या किंमती बेसुमार वाढून मध्यम आणि गरीब स्थितीतल्या लोकांची कुचंबणा होऊ लागली, तसेच चलन विस्ताराचा परिणाम महागाईत होऊ लागल्याविषयीच्या तक्रारी करण्यांत येऊ लागल्या तेव्हा हिंदुस्थान सरकारने विशिष्ट जातीच्या कापडाचे भाव ठरवून टाकले आणि व्यापाऱ्यांनी आपला माळ विक्रीकरिता साठ्यांतून बाहेर काढलाच पाहिजे असे फर्माविले. जादा नफ्याच्या आशेने घाऊक व्यापारी कापड विक्रावयास काढीत नसल्याने त्याच्या किंमती बेसुमार चढल्या असे दिसून आल्यावरून सरकारास वरील प्रकारचा हुकूम काढावा लागला. त्याचा योग्य परिणाम होऊन कापडाच्या किंमती उतरल्या आणि जनतेस हायसे झाले. परंतु कापडाची ही मर्यादित स्वस्ताई फार वेळ टिकली नाही आणि व्यापारी पुन्हा पूर्वीच्या मार्गाने जाऊ लागले आहेत. कापड व सूत ह्यांच्या किंमती उगाविक मर्यादेच्यावर जाऊ नयेत हा सरकारचा हेतु निष्फळ करून टाकण्याचा त्यांचा प्रयत्न आहे असे दिसतांच टेक्स्टाइल कमिशनरने एक पत्रक काढून त्यांत व्यापाऱ्यांस इशारत दिली आहे. हे पत्रक म्हणते की अलीकडे कापड व सूत ह्यांच्या किंमती मर्यादेबाहेर एकदम गेलेल्या दिसत आहेत आणि ह्या प्रवृत्तीस व्यापाऱ्यांनी तात्काळ आळा घातला नाही तर तारीख ४ सप्टेंबरच्या सरकारी हुकुमाची अंमलबजावणी केली जाईल आणि कांहीं जातीच्या कापडाचे बाबतीत अपवादार्थक सवलती देण्यांत आल्या आहेत, त्या काढून घेतल्या जातील. टेक्स्टाइल कमिशनरने वरील पत्रक अगदी वेळेवर काढले असून त्याचा अपेक्षित परिणाम कापडाच्या किंमतीवर होईल अशी आशा आहे.

हिटलरचे भाषण

गेल्या मार्चपासून हिटलरने आपले तोंड उघडले नव्हते. परंतु पूर्वेकडील आघाडीवर रशिया मिटवीत असलेले तडासेबंद विजय, जर्मन शहरांवर होणारे ब्रिटिश व अमेरिकन वैमानिकांचे विध्वंसक हल्ले आणि अखेर इटलीमध्ये बॅडोगिल्योने युद्धांतून घेतलेली

माघार व मित्रराष्ट्रांची त्या देशांतील चढाई ह्या सर्व घटनांमुळे उत्पन्न झालेल्या परिस्थितीत आपल्या लोकांची समजूत घालण्याचे व त्यांस बरि देण्याचे अगत्य लक्षांत घेऊन त्याने नुकतेच एक छोटी भाषण केले आहे. बँडोगिओने शास्त्रसंन्यास करून आपला विश्वासघात केला ह्याबद्दल त्याची निर्भर्त्सना करून, इटलीमध्ये जर्मन सेनाच वस्तुनः मित्रराष्ट्रांविरुद्ध लढत असल्याने त्यामुळे जर्मनीचे काही विशेष विघडले नाही असे म्हणून त्याने मुंबोदिनीची भरपूर स्तुति केली. अपयशी रशियन आषाढीचा प्रत्यक्ष उल्लेख न करता युद्धामध्ये कधी कधी व कोठे कोठे आपल्या मुख्य उद्देशाच्या सिद्धांसाठी माघार घ्यावी लागते एवढेच तो म्हणाला. काही झाले तरी जर्मनीभोवताळची संरक्षक पोटाडी चौकट अमेय असल्याचा निर्वाळा देऊन मित्र राष्ट्रांच्या वैमानिक हल्ल्यांचा प्रतिकार करण्यासाठी एक कार्यक्षम तोटगा उपयोगांत आणला जाईल असे आश्वासन त्याने दिले. इटलीचा शक्य तेवढा भाग आणि विशेषतः उत्तरेचा भाग पूर्णपणे ताब्यांत घेऊन तेथे चढाई करून येणाऱ्या मित्र राष्ट्रांच्या सैन्यास प्रतिकार करण्याचा हिटलरचा बेत दिसतो. रोम शहर ताब्यांत घेऊन इटलीत जर्मनीच्या वर्चस्वासाठी नवीन दिसाऊ राजवट स्थापण्याचा त्याचा प्रयत्न आहे. फ्रान्ससारखीच इटलीची स्थिति त्यास करावयाची आहे. परंतु रशिया व इटली येथील आषाढ्यांवर मित्रराष्ट्रांच्या चढाईस तोंड देणे त्यास सोपे जाणार नाही. इटालियन जनता व फौजा यांचा जर्मनीस आजच तीव्र विरोध होत आहे आणि इटलीच्या माघारीचे प्रतिकूल परिणाम बाल्कन्स व इतर युरोपियन देश ह्यांमध्ये सहन करावे लागणार आहेत. जर्मन जनता व जर्मनीचे हस्तक ह्यांमध्ये निराशा कमी व्हावी व उत्साह वाढावा असे काहीच हिटलरच्या भाषणांत नव्हते.

वि बँक ऑफ सिटिझन्स लि., बेळगांव

वरील बँकेने ३० जून, १९४३ अखेर संपलेल्या वर्षी चर्गिरी प्रगति केली आहे. तिचे सैद्धेते मांडवळ ६ लक्ष, १४ हजारांचे १४ लक्ष, १७ हजार रुपये झाले आहे. नफाहि ७ हजारांवरून, सुमारे १९३ हजार रुपये झाला आहे. बँकेचे वसूल मांडवळ ७९,२७० रुपये आहे व ठेवींचा आंकडा १३ लक्ष, ६ हजार रुपये आहे. बँकेने ९ लक्ष, ६९ हजार रुपयांची कर्जे दिली आहेत व तिची इनव्हेस्टमेंट १३ लक्ष रुपयांची आहे. रोस व बँकांत १ लक्ष, ९२ हजार रुपये आहेत. अश्वालाचे वर्षी बँकेने निपाणी व चिकोडी येथे शाखा उघडल्या. बँकेच्या आदनावर शाखेवर दरोडा पडला, परंतु रकमेसह आरोपी सापडले. भागीदारांस करमाफ ५. डिव्हिडंड मिळाले.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया कं. लि.

दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया अँड अरन्स कंपनी लिमिटेडच्या पुण्यातील सर्व प्रतिनिधींची स्वाजगी सभा कंपनीचे आगामी मूल्यमापन व प्रगती याबाबत विचार करण्यासाठी बोलावण्यांत आली होती. सभेस सुमारे ५० प्रतिनिधी हजर होते. सभेचे अध्यक्षस्थान कंपनीचे एक संस्थापक व डायरेक्टर डॉ. सर मोरोपंत जोशी यांनी स्वीकारले होते. श्री. आ. रा. भट, श्री. काकडे बंधु, श्री. एस. के. फाटक, श्री. न. गं. आपटे, श्री. आर. पी. बर्वे यांची सूचनात्मक भाषणे झाली. समारोप करतेवेळी, जो एजंट कंपनीला विवेदारांना आकर्षक अशी नवी योजना सुचवील व त्या योजनेप्रमाणे जर त्याने रु. २,५०० विमा हप्त्यादाखल गोळा करून दाखविले तर त्याला स्वतः रु. १०० बक्षिसादाखल देऊ असे सर मोरोपंतांनी जाहीर केले. कंपनीचे मॅनेजर श्री. वि. ह. देशमुख यांनी योग्य शब्दांत सर्वांचे आभार मानल्यावर सभा संपली.

शेअर बाजार

(श्री. व. वि. लोणकर, एम. ए., बी. काम, २४, डे. जि. पुणे ४)

या आठवड्यांत दोन प्रमुख घटना घडून आल्या. पहिली इटलीची शरणागती व दुसरी हिंदुस्थान सरकारने शनचारी वट-हुकूम काढून बदले करण्यास केलेली बंदी.

इटली शरण आल्याबरोबर साधारण अंदाज बाजार वर जावा असा होता पण उलट बाजार साली आला. याचे कारण बदल्यांच्या बाबतीत सरकार नकी काही तरी सटोडियांचे हातपाय बांधून टाकणारा हुकूम काढणार अशी कुणकुण बाजाराला लागली होती. म्हणजे सध्या युद्धापेक्षा अंतस्थ सरकारी धोरण बाजाराला जास्त महत्त्वाचे वाटत आहे. याबरोबरच वखनियंत्रकाने पुन्हा जाहीर केले की ठराविलेल्या किंमती सरकार केव्हाही बदलू शकेल व ज्या अर्थी गजेच्या मालाचे भाव अजूनही समाधानकारक साली उतरलेले नाहीत त्या अर्थी किंमती पुन्हा साली आणल्या जाण्याचा दाट संभव दिसतो.

इटलीचा पराभव म्हणजे चालू युद्धाचा शेवट आता दिसू लागला आहे. त्या दृष्टीने बाजारभाव सालच्या पातळीकडे झुकणे स्वाभाविक आहे. अमेरिकन बाजार या दृष्टीने मागील महिना दोन महिने विशेष हालचाल न करता बसूनच आहेत. युद्ध एकाएकी संपले तर मात्र साली पडणे अपरिहार्य आहे. कारण उद्योगधंद्यांच्या चालू भरभराटीला ओहोटी लागल्याशिवाय राहणार नाही. परदेशी आयात थोड्याच काळांत वाढेल व चलनाला स्वीळ आपोआप बसेल. पण इकडे युद्धानंतरची काही वर्षे आशिया-युरोपला पक्क्या व कच्च्या मालाचा पुरवठा हिंदुस्थानच करणार आहे. युद्धकालातील नफ्यामुळे प्रमुख धंद्यांची व्यक्तिः आर्थिक मजबुती झालेली आहे व जादा करांचे ओझे कमी झाल्याशिवाय राहणार नाही. यामुळे मागील दोन तीन वर्षांची सरासरी नफ्याची वाटणी भागीदारांना करणे शक्य व्हावयास हरकत नाही. तेव्हा शेअरचे भाव वेडेवांकडे साली पडण्याचे कारण दिसत नाही. भावना म्हणून लढाई संपल्यामुळे तात्पुरते पडले तरी पुन्हा वरच यावयास पाहिजेत.

बदले बंद करण्यामुळे मात्र बाजारांत थोडा फार घोटाळा झाल्याखेरीज राहणार नाही. डाईग, सेंचरी यामध्ये मंदीवाले अडकलेले दिसतात तरी आजचा तेजीवाला उद्या मंदीवाला बनू शकतो व काही मंदीवाल्यांची वेचाण हातांतल्या मालाच्या तारणावर असली तर त्यांना बाजाराच्या अंगावर कागद फेकून मोकळे होण्याला काहीच प्रत्यवाय राहणार नाही. तेव्हा तात्पुरती घसरगुंडी होणार असा रंग दिसतो.

पूना गेस्ट हाऊसचा आठवा वाढदिवस

ता. १३ रोजी (अनंत चतुर्दशी) कै. नानासाहेब सरपोतदार यांनी स्थापन केलेल्या "पूना गेस्ट हाऊस"चा आठवा वाढदिवस मोठ्या थाटाने साजरा झाला. त्याप्रसंगी बगीच प्रतिष्ठित मंडळी हजर होती. चालकानां त्यांच्या आश्रयदात्यांतर्फे विजापूर दुष्काळ पीडित बंधूस मदत म्हणून एक पोते बाजरी दिली.

कराड अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

रौप्य महोत्सवाची हकीकत

दि कराड अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. या संस्थेचा रौप्य महोत्सव रविवार तारीख ५।९।४३ रोजी कराड येथे सर जनार्दन मदन सी. एस. आय., सी. आय. ई., यांचे अध्यक्षतेखाली मोठ्या श्याटानें पार पडला. प्रथम बँकेचे चेअरमन श्री. देशपांडे यांनी सहकारी चळवळीचा उपक्रम सरकारकडून कसा व कोणत्या प्रकारें झाला, त्याबाबत कायदे कसे बदलत गेले व या संबंधांत अर्बन बँकेचे स्थान कोणतें आहे या संबंधीची माहिती सरकारी रिपोर्टांचे व रिझर्व्ह बँकेचा सन १९३९-४० सालचा रेव्यूचे आधारासह सांगितले. शेतकऱ्यांचे उन्नतीकरिता निरनिराळे उपाय असले तरी त्यांचे मालास योग्य किंमत मिळवून दिल्याने त्यांचा खरा उपयोग होणार आहे असे सांगून उदाहरणार्थ कराड येथील खरेदी विक्री सोसायटीची व्यवस्था बँकेकडे कशी आली व सन १९४२-४३ साली या खरेदी विक्री सोसायटी मार्फत (५,००,०००) पांच लक्ष रुपयेपर किंमतीचा माल विकला जाऊन सोसायटीस खर्चवेच वजा जाता निव्वळ नफा रुपये १६०० वर कसा झाला तें सांगितले. अर्बन बँकांना समाईक भांडवलालाच्या उद्योगधंद्याच्या कंपनीस त्यांचे कच्चा व पक्क्या मालाचे तारणावर पैसे देण्यास परवानगी मिळाल्यास तिचा योग्य उपयोग होईल व उद्योगधंद्याचे वाढीस मदत होईल. व शेतीवर निर्वाह करणाऱ्या लोकांची अंशतः सोय होईल. त्याचप्रमाणे सहकारी पतपेढी संस्थांना अर्बन बँका हल्ली पैसे कर्जाऊ देऊ शकत नाहीत तीही अडचण दूर व्हावी असे सूचित केले व सर जनार्दन यांचा अल्प परिचय करून देऊन त्यांचा सत्कार केला.

अध्यक्ष, सर जनार्दनराव मदन, ह्यांचें भाषण

त्यानंतर अर्बन बँकेचे मॅनेजिंग डायरेक्टर श्री. खंडकर यांनी संस्थेस अभिनंदनपर आलेले सुमारें शंभर संदेश वाचून दाखविले. यानंतर रौप्य महोत्सव समितीचे चेअरमन श्री. फणसटकर वकील यांनी लिहून तयार केलेल्या बँकेच्या रौप्य महोत्सव ग्रंथाचें प्रकाशन केल्याचें सर जनार्दन यांनी जाहीर केले व टाळ्यांचे प्रचंड गडगडाटांत त्यांनी आपल्या भाषणास सुरवात केली. बँकेच्या प्रगतीपर कामाचा त्यांनी मुक्तकंठानें गौरव केला. बँकेचें खेळतें भांडवल व ठेवी यांची वाढ किती झाली व बँकेने कर्ज कोणकोणत्या विभागावर कसे दिले हे त्यांनी सांगितले. बँकेच्या ठेवीच्या बाबतीत या ठेवीकरिता विशेष व्याजाचें आमीष न दाखवितां कराडसारख्या ठिकाणी झालेली ठेवीची वाढ ही बँकेवरील असलेल्या विश्वासाचें द्योतक आहे असे सांगितले. जंगममालाचे तारणावर बँकेची बरीच रक्कम दिली जाते. हा व्यवहार अत्यंत दक्षतेने व निर्बंध पाळून केला जात आहे याबद्दल त्यांनी समाधान व्यक्त केले. सन १९४२-४३ सालचें बँकेचें थकवाकीचें प्रमाण २.८ इतकें अल्प असल्याचें सांगून बँकेची सर्व कामगिरी अभिनंदनास्पद आहे असे उद्गार काढले. तसेच बँकेने स्वतःची इमारत बांधली आहे व हा एक प्रगतिपथावरील टप्पा आहे असे सांगितले. नंतर सूचना म्हणून कांहीं गोष्टी सांगितल्या. काटकसर करणें हा सहकारी चळवळीच्या उद्देशांपैकी एक उद्देश आहे. सभासदांना काटकसरीची सवय लावण्यासाठी होम सेव्हिंग

सेफ सारख्या बँकेने सील केलेल्या पेठ्या सर्व सभासदांकडे देऊन त्यांना त्या पेठ्यांतून नित्य सवडीप्रमाणें पैसे भरण्यास सांगितले व महिना अखेरीस या पेठ्या उघडाव्यात व जो सभासद कर्जदार असेल त्याची या पेठ्यांत जमा झालेली रक्कम त्याचे कर्ज खाती जमा करावी व इतरांची त्यांच्या इच्छेप्रमाणें चालू खाती जमा करावी. असे केल्याने सभासदांना काटकसरीची सवय लागेल. एकाच स्वरूपाच्या मागणीवर जास्त कर्ज देण्यापेक्षा निरनिराळें वर्गीकरण करून कर्ज द्यावें म्हणजे त्यांत धोका कमी राहिल. बँकेच्या नोकर वर्गाच्या कामाबद्दल संतोष व्यक्त करून त्यांच्या कामाच्या मानानें पगारवाढ करावी असे सुचविले व त्यांची कार्यक्षमता वाढविणेकरितां त्यांच्या शिक्षणाची व्यवस्था करावी व इंडियन मर्चंट्स चेंबर किंवा लंडन चेंबर ऑफ कामर्सच्या परीक्षा, बँकिंग सेक्रेटरीचे काम वगैरे एकेक विषयवार पास होण्यास त्यांना उत्तेजन द्यावें असे सांगितले. कायदा व कानून यांचे कक्षेंत डिब्लिहंड दिलें जातें. तथापि त्यापेक्षा तें आणखी कसे कमी करता येईल याचा विचार बँकेने करावा अशी सूचना दिली. शेवटी बँकेची सर्वांगीण उन्नति होवो अशी इच्छा प्रदर्शित करून रौप्य महोत्सव प्रसंगाचे अध्यक्षस्थान दिल्याबद्दल आभार मानून आपले भाषण संपविले. नंतर रौप्य महोत्सवानिमित्त बँकेने दिलेल्या देणग्या व केलेल्या योजना सर साहेबांनी खाली लिहिल्याप्रमाणें जाहीर केल्या.

रौप्य महोत्सवानिमित्त देणग्या व योजना

१. बँकेचें सामान्य कर्ज व कॅशक्रेडिट घेऊन तें बक्तशीर फेडणारास सन १९४२-४३ सालचे व्याजांत १ टक्का रिबेट देण्यांत येईल.
  २. नॉनमॅबर ठेवीदारांना त्यांचें मुदतीचे ठेवीवर सन १९४२-४३ सालचे व्याजांत एक चतुर्थांश टक्का जास्त देणेंत येईल.
  ३. सभासदांना सन १९४२-४३ सालचे डिब्लिहंडपेक्षा सव्वा टक्का बोनस म्हणून वाढ करणेंत येईल. मात्र एक शेअर धारण करणारांना बोनसचे बाबतीत अडीच टक्के वाढ करणेंत येईल.
  ४. पोटनियमास अनुसरून सहकारी तत्वाचे प्रसाराकरितां शैक्षणिक व आरोग्यविषयक कार्याकरितां देणग्या देण्यांत येतील.
  ५. बँकेच्या नोकरांना एक महिन्याच्या पगाराचे रकमेइतकें बोनस देण्यांत येईल.
  ६. रौप्य महोत्सवाचे सालीच बँकेने आपल्या इमारतीचे शेजारी गोडाऊनसाठी जागा खरेदी केली आहे. त्यावर होणाऱ्या इमारतीस 'ज्युबिली गोडाऊन' असे नांव देण्यांत येईल.
  ७. तसेच बँकेच्या ऑफिसचे व सभासदांचे उपयोगाकरितां हल्ली जें पुस्तकालय (लायब्ररी) आहे त्यांत ज्युबिलीनिमित्त उत्तरोत्तर पुस्तकांची भर घालून वाढविण्याचा उपक्रम सुरू करण्यांत येत आहे व त्यास ज्युबिली लायब्ररी असे नांव जाहीर करण्यांत येत आहे.
- यानंतर डेप्युटी रजिस्ट्रार श्री. भागवत, बॉंबे प्रॉ. को. बँकेचे मॅनेजिंग डायरेक्टर श्री. वैकुण्ठय्य मेहता, ओगळे गटास बक्सचे श्री. आत्मारामपंत ओगळे, बँकेचे डायरेक्टर श्री. टवळीकर वकील यांची बँकेच्या गौरवपर भाषणें झाली. रौप्य महोत्सव समितीचे चेअरमन श्री. फणसटकर वकील यांनी सर्वांचे आभार मानले व राष्ट्रगीत, पानमुपारी होऊन समारंभ समाप्त झाला.

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, कूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२१ ए, सदाशिव, पुणे २.

संरक्षण — सुरक्षितता — सेवा
हेच आमचें ध्येय.

दि औंध म्युच्युअल

लाइफ अँशुरन्स सोसायटी लि. पुणे.

महाराष्ट्राची पहिली प्रगतिपर विमा संस्था
मेहनती व उत्साही प्रतिनिधि पाहिजेत.

आतांच लिहा:—

मुंबईचे चीफ एजन्ट्स
के. डब्ल्यू. फडके,
फडके गणपतिवाडी, गिरगांव,
बँक रोड, मुंबई ४.

हेड ऑफिस,
'रामनिवास' लक्ष्मी रोड,
पुणे शहर.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रुगणांकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव पापावून विन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविनाला बेगान्या धोक्याचा समवेश विना
पॅलिशीच्या अर्थीन हेतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम भरण्या
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॅलिशीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविनाला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आप्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूं

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-traders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अँक्युअरी.

महाराष्ट्रांतली रकराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ रबरी बॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

३ पत्र पुणे, पेट भांबुडां घ. नं. ११५११ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
१८ भांपाद रामन काळे, बी. ए. यांनी 'दुर्गाधिवास', भांबुडां, घ. नं. १२१११, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.